

Life is a stage
7th International Conference of the PIFE
persoonlijk verslag door Anita Naus

Een hele tijd terug werd mij door het bestuur van de VVP gevraagd of ik voor het VVP naar een congres wilde gaan in Roemenië, om daar een workshop te geven met mijn poppen-winkel.

De vraag verraste mij, maar natuurlijk wilde ik dat, dat leek me hartstikke leuk. Langzamerhand begon er een mail contact tussen mij en één van de organisatoren, Horatiu Nil Albini, te ontstaan. Langzamerhand begon het ook tot me door te dringen dat Roemenië niet naast de deur ligt en dat ik alleen zou moeten gaan. Toen begon het naast leuk ook wel heel spannend te worden.

Na een omslachtige vliegreis en een rit met een Roemeense piraten-taxi kwam ik s'avonds laat bij het hotel the Eunicia Hotel in het centrum van Cluj Napoca aan. De volgende ochtend ontmoette ik drie Duitse gasten in het hotel die ook voor het psychodrama congres waren gekomen. We gingen gezamenlijk per taxi naar het congres gebouw buiten het centrum. Aangekomen bij het congres gebouw had ik meteen op financieel gebied een aantal verrassingen. Die die zelfde dag gelukkig naar ieders tevredenheid werden opgelost. Iedereen kon zich vrij inschrijven voor één workshop per dagdeel. Dat vond ik wel spannend, want de ene workshop had wel 30 inschrijvingen en een paar andere geen. Gelukkig die van mij al snel 8.

We kregen ook een prachtig programma boekje in drie talen, Roemeens, Duits en Engels. Tijdens de centrale openings bijeenkomst was het welkomst woord ook in deze drie talen.

Waarna ons werd gevraagd te gaan staan bij andere deelnemers van je eigen land en iets te zeggen in je eigen taal. Op dat moment werd duidelijk zichtbaar en hoorbaar dat er heel veel verschillende nationaliteiten aanwezig waren, zoals deelnemers uit Duitsland, Roemenië, Rusland, Hongarije, Oekraïne, Amerika, Zweden, Noorwegen, Israël en ik was de

enige deelnemer uit Nederland. Dat was een bijzondere ervaring. Na de opening starten de eerste workshops. In de avond zou er een gezamenlijk eten oftewel 'Cocktail' zijn. De volgende dag stonden er eerst twee lezingen op het programma en daarna twee rondes van workshops. Waarna er s'avonds een grote Party zou zijn in een hotel elders. Zondag ook weer twee lezingen, om daarna met de gehele groep af te sluiten. Tijdens de lezingen waren er steeds twee tolken aanwezig. Tijdens de workshop liep er één tolk met de director mee. De director sprak of Duits of Engels en de tolken vertaalden alles naar het Roemeens.

In de praktijk bleek het tolken erg veel tijd te kosten. Zeker bij de lezingen. Volgens mij was er daardoor maar één spreker, inplaats van twee, die dan ook nog zijn of haar verhaal moest inkorten. Daarnaast waren er nogal wat Russen die de drie talen, engels, Duits of Roemeens niet verstonden. Zo ook de Hongaren en ...?.. Dat betekende dat er in de zaal tijdens de lezingen en tijdens de workshops ook nog veel fluisterende tolken zaten. Al die talen steeds om je heen horen was een bijzondere ervaring.

Het aanbod van workshops was divers en allen gekoppeld aan een thema. In totaal waren er 31 workshops.

Om er enkelen op te noemen:

- War as a stage, door Hilde Gött & Yaakov Naor,
- When Staging I Realised, door Friedel Geisler,
- The theatre of Memories: A way to explore Memory, door Eva Leveton,
- Our every day theatre, door Horatiu Nil Albini & Vargha Jenö Lászlo,
- The Empty Stage, door Eva Roine

Ik heb aan twee workshops deelgenomen;
- Psychodrama and the Psychology of Colours, door Eduardo Verdu
- The Laughing Chair, door Ildiko Mävers

Bij beiden workshops, ben ik naast de intense ervaring met al die verschillende talen/tolken om me heen ook de verschillen in cultuur tegen gekomen. Zoals de betekenis van het dragen van zwart, dat het zwart gedragen moest worden i.v.m. een rouw periode. Tijdens de workshop The Laughing Chair en mijn workshop kwam de invloed van grootouders naar voren.

In de workshop The Laughing Chair hebben we helaas geen lachende stoel gezien. Op het einde van de workshop werd daarover een vraag gesteld.

Velen, waaronder ik, waren speciaal voor die lachende stoel gekomen. We hadden een indrukwekkend drama gezien waar steeds meer gehuild werd.

De director antwoorde op de vraag, dat het tijdens dit drama van deze protagonist niet nodig was geweest om de lachende stoel ten tonele te voeren.

Ze vertelde dat we de rol die we in het begin van deze workshop hadden moeten bedenken, namelijk het beroep dat je je als kind gewent had, de protagonist was komen helpen, als de protagonist was vastgelopen in haar spel.

Ik had gekozen voor het beroep musical star, dansen, zingen en acteren tegelijkertijd leek mij als kind fantastisch. Ik had een uitwisseling daarover gehad met een Noorse actrice/psychodramaturge, die het beroep componist had gekozen. Na een hele klaagzang van ons beiden, hoe lastig het is om beroemd te zijn, hebben we samen een musical sprookje met prachtige muziek zitten verzinnen. Heerlijk !! We hebben toen erg veel gelachen.

Speciaal één van de lezingen is me bijgebleven.

Er was een Russische psychiater die een lezing hield over jonge drugsverslaafden. Volgens haar verhaal had Rusland sinds 8 jaar te maken met drugsverslaafden. Haar inspirerende en begeesterde lezing ging over het proces van het nieuwe team, om de jongere, de mens, achter de

drugsverslaafden te leren zien. Hoe ze hun best hebben gedaan om contact te maken met die jongeren met gebruik van psychodrama. Alhoewel het al snel meer sociodrama werd, namelijk korte scènes met verschillende protagonisten.

Op het moment dat ze de jongeren meer in beeld kregen gingen de teamleden zich vervolgens als 'ouders' zorgen maken over 'hun kinderen', tot slapeloze nachten aan toe. Om daarna er achter te komen dat die 'kinderen' hun bestalen en belogen.

Helaas moest ook zij haar lezing inkorten door de tolk-tijd. Het werd naar het engels en roemeens vertaald. Er is ook nog gevraagd of er behoefte aan een duitse vertaling was, maar dat was er (gelukkig) niet.

Ik heb met verbazing en ontzag zitten luisteren naar dit 'pioniers' verhaal. De inzet en intensiteit van het zoeken naar een goede professionele houding was indrukwekkend.

Mijn workshop: The Magic Puppet Shop

The Magic Shop is een afgeleide vorm van de Toverwinkel. In de winkel liggen allemaal poppen en stenen. (soms gebruik ik ook andere spullen). Aan de winkel koppel ik altijd een aantal vragen en men moet betalen met vaardigheden en/of een kunstje, oftewel een performance. Ik gebruik deze vorm vaak bij teambuilding. Het was voor mij de eerste keer dat ik zou gaan werken met een tolk en met mensen waarvan ongeveer de helft geen engels begreep.

Mijn tolk had ik al verschillende keren aan het werk gezien en vond haar prettig. De groep bestond uit Roemenen en een tweetal Russen.

Mijn poppen en stenen lagen klaar toen de groep binnen kwam.

Het was zaterdag middag en we hadden allemaal al heel wat workshops en lezingen meegemaakt. Iedereen was moe en emotioneel opgewarmd.

De deelnemers waren erg nieuwsgierig naar de poppen en hoe ik daarmee zou

werken. Een aantal werkten met kinderen. Na een korte uitleg vertelde ik de vragen die bij de verkoopster van deze winkel hoorden;

Hoe zie je jezelf en hoe wil je graag gezien worden ?

Door wie word je zo gezien of wens je in een bepaalde rol gezien te worden?

Men schrok nogal terug van het 'kunstje' oftewel the performance waarmee ze moesten betalen.

Als de koop gesloten was zouden we de deze kort op psychodramatische gaan exploreren. De winkel zou open zijn voor zo'n 2 à 3 kopers.

De eerste protagonist had of de vraag niet begrepen, of de vertaling was niet geheel correct gegaan. Hoe dan ook, zij wilde een klein meisje kopen.

Ze wilde betalen met tuinieren en nog wat van dat soort vaardigheden. Ze kon ook veel kinderliedjes. Ze sprak en verstond redelijk veel engels. Maar het was voor haar gemakkelijker als ze Roemeens sprak. Ik besloot om eerst, voordat ze zou moeten betalen, te gaan onderzoeken waarom ze dat kleine meisje wilde kopen.

Het was een heel gelukkig klein meisje. Zij was het zelf toen ze klein was.

Het moment wat ze koos was het moment dat haar ouders op bezoek kwamen.

De protagonist woonde toentertijd bij haar grootouders. Ze speelde met de poppen in de tuin op het gras, toen de ouders op bezoek kwamen. Ze verwelkomde elkaar heel warm.

Haar ouders woonde nu in Amerika en ze miste ze heel erg.

We hebben haar ouders met het popje neergezet. Daar naar kijken maakte haar erg blij. Door o.a. een rolwissel met het popje heeft ze haar ouders verteld wat ze zo fijn vond. Door de rolwissels kreeg ze dat gevoel van geborgenheid en warmte weer terug.

Ze had het idee gehad dat, nu haar ouders zo ver weg woonde, ze dat gevoel van geborgenheid, gezien en verwelkomd worden ook ver weg was gegaan.

Tijdens het spel ontdekte ze dat ze dat gevoel best wel kon en mocht hebben, ook al waren haar ouders ver weg.

Daarna heeft ze een prachtig kinderliedje gezongen in het Roemeens.

De volgende protagonist was een prachtige vrouw, ze had gitzwarte lange haren en erg grote donkerbruine ogen. Ze sprak of verstond geen woord engels. Het was bijzonder om met iemand te werken die absoluut geen engels verstond/begreep, maar wel heel expressief was.

Zij wilde graag een gipsy pop kopen, ze wilde meer vrijheid in haar leven. En ze kocht twee stenen voor meer magie en mysterie in haar leven.

Ze vertelde dat ze zo veel om zich heen had staan, zoveel verplichtingen sinds ze getrouwd was. Ik had de indruk dat ze het benauwend vond, maar dat tegelijkertijd niet wilde voelen of erkennen.

Ik vroeg de groep dicht om haar heen te gaan staan, en had verwacht dat we dan ruimte zouden gaan maken.

Ze raakte erg ontroerd en vertelde wenend dat ze zo blij was. Ze had het gevoel dat al haar theater rollen om haar heen stonden. Ze vertelde dat ze actrice was geweest en het acteren had opgegeven sinds ze getrouwd was. Ze had niet geweten dat ze het zo erg miste.

Haar man wist niet dat ze nu dit congres bezocht.

We hebben nog een poging gedaan om dat 'niet weten' van haar echtgenoot wat verder te exploreren, maar dat wilde ze niet.

Het spel had haar veel vreugde en maar ook verwarring gebracht.

Tijdens het spel werd de tolk af en toe gecorrigeerd door andere deelnemers. Dan ging het om een woord wat nauw kwam qua vertaling.

Dat corrigeren had ik elders niet meegemaakt. Daaruit bleek, denk ik, de grote betrokkenheid bij het spel en de protagonist.

Tijdens de sharings vond ik het lastig dat ik totaal niet verstond wat de groepsleden zeiden. Men keek tijdens het vertellen of naar de tolk of naar de protagonist of naar mij. Daarna keek de tolk naar mij en vertaalde.

Het was heel apart en wat verwarrend om dat zo voor het eerst mee te maken. Het was mij niet altijd duidelijk over wie of tegen wie ze het hadden. Dat hoorde ik pas op het moment dat de tolk het vertaalde en dan keek ik naar de tolk en niet naar diegene die het gezegd had.

Velen vonden het jammer dat de laatste protagonist niet verder was gegaan. Ik heb duidelijk proberen te maken dat als een protagonist een grens aangeeft zeker in een workshop als deze ik daar dan met respect die grens wil erkennen. En graag wilde horen wat er bij hun zelf was gebeurd. *Ik had al gemerkt in de andere workshops dat men tijdens de sharing verschillend omging met wel of niet iets 'mogen' zeggen tegen de protagonist. Ik doe dat zelf wat gemixt. Het ligt eraan wat en hoe er iets gezegd wordt. En wat voor soort groep het is.*

De sfeer in de groep was intens en bewogen met elkaar en het spel.

Zelfs de tolk raakte steeds geëmotioneerder. Ik had de indruk dat het zwaar was voor haar, de hele tijd in het centrum te zitten van het spel en al die emoties ook non-verbaal qua intonatie vertalen.

Op het moment dat de tolk steeds heftiger ging tolken, heb ik haar gevraagd wat er in haar omging. Ze wilde zo graag wat zeggen tegen de protagonist.

Op dat moment heb ik háár even protagonist gemaakt en de taak van het vertalen van haar weg genomen. Ze moest van mij wel engels spreken. Iemand anders kreeg even de taak van het vertalen.

Er kwam een hele ontlading van emoties. Emoties van haarzelf en van de protagonisten. Het was een indrukwekkend moment. En ik had het idee dat de groep heel goed begreep waardoor de tolk zo

geladen was, na drie dagen vertalen van andermans emoties.

Er was geen tijd meer voor een nieuwe klant. Iedereen heeft daarna de ruimte gekregen om te vertellen hoe het met hem/haar was.

De reacties op de workshop waren lovend. Mijn stijl van werken vonden ze warm en erkennend. Ze waren onder de indruk dat er zoveel met iedereen gebeurd was. Daarna zijn ze allemaal even in de 'winkel' geweest om vast te pakken wat ze hadden willen kopen. Een aantal vertelde door deze workshop ook meer met materiaal te willen gaan werken tijdens psychodrama. Ik was gezien de omstandigheden, het werken met een tolk, de soms toch verwarrende cultuurverschillen en de zaterdagmiddag vermoeidheid, ook tevreden en opgelucht dat het 'goed' gegaan was. De beslissingen die ik nam tijdens de workshop waren gebaseerd op een 'begrijpen en interpretatie' van dat moment.

Ik realiseerde me later thuis nog meer hoe ingewikkeld het is om te werken met een andere en niet westerse cultuur. Ik heb me thuis ook afgevraagd of mijn vragen echt 'verkeerd' begrepen of vertaald waren. Of dat het veel meer een kwestie is geweest van een cultuur verschil wat betreft de interpretatie en betekenis van dit soort van sociometrische vragen.

Ik begrijp na dit congres in Roemenië, nog beter dat het niet alleen een taal probleem is wat ik tegenkwam. Maar het verschil in cultuur en dus interpretaties en betekenis van communicatie. De impact die die interpretatie verschillen kan hebben op een psychodrama spel zijn niet geheel op te lossen met een integere en hard werkende tolk.

Tijdens de grote afsluitings bijeenkomst werden we opgedeeld in groepen die symbool stonden, voor publiek, back stage, organisators, deelnemers, directors, protagonisten en antagonist.

Zowel bij de groep directors als bij de groep publiek kwam het thema van het vertalen terug in de geïmproviseerde scène over de ervaringen van de afgelopen dagen.

Ik vond dat de groep van het publiek het thema erg leuk neerzetten;

Tijdens de scène stonden er 3 mensen op een stoel met twee microfonen. De een begon met ;” Bliiep, bliiep, bliiep, bliiep enz.” De ander nam het over en vertaalde in ;” Bla, bla, bla, bla, bla, bla enz. Waarna de derde het overnam en zei;”miep, miep, miep, miep, enz.”

Ze deden houding en intonatie van de eerste spreker na en in het toekijkende publiek-groepje werd ook nog druk gefluisterd in het : Na, na, na na, na,enz.”

De hele tijd was ik me terdege bewust van de rol van vertegenwoordigster van de VVP. Bijvoorbeeld op het moment dat we tijdens de opening bij dezelfde nationaliteiten moesten gaan staan.

Doordat ik daar geheel alleen stond, had ik zelf de neiging om wat bescheiden op de achtergrond weg te duiken. Maar dat heb ik bewust niet gedaan. Ik vond dat iedereen moest weten dat ik hier was als vertegenwoordigster van de VVP.

Het was een rijke en indrukwekkende ervaring. En dan heb ik het nog niet gehad over de zwerver die mijn voet ging kussen op een terrasje in Cluj, en de taxi chauffeur die de weg kwijt was toen ik de eerste keer alleen in de taxi naar het congres gebouw en

Anita Naus.

De Rolwissel, een centrum voor psychodrama

www.derolwissel.nl

info@derolwissel.nl